Socialutskottets betänkande 1984/85:8

om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik (prop. 1984/85:19 delvis)

I betänkandet behandlas förslagen i proposition 1984/85:19 om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik, såvitt avser socialdepartementets område.

Övriga delar av proposition 1984/85:19 behandlas av justitieutskottet (JuU 1984/85:12), skatteutskottet (SkU 1984/85:9) och utbildningsutskottet (UbU 1984/85:7).

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker i betänkandet regeringens förslag rörande den statliga droginformationens organisation och ansvaret för att samlat följa drogmissbrukets förändringar, statsbidrag till droginformation samt stöd till utvecklingsinsatser inom narkomanvårdsområdet och till narkotikabekämpning i utvecklingsländerna.

Utskottet har ingen erinran mot vad som i övrigt anförs i propositionen angående information på drogområdet, vård och behandling av narkotikamissbrukare, de internationella insatserna mot narkotika och samordningen av narkotikabekämpningen.

Utskottet behandlar även ett antal motionsyrkanden rörande bl. a. droginformationens inriktning och innehåll, droginformationens organisation, behandlingen av narkotikamissbrukare, internationella insatser och samordningen av narkotikabekämpningen.

Samtliga motioner avstyrks.

Mot utskottets beslut såvitt avser fördelning av vissa bidrag till droginformation via statens ungdomsråd reserverar sig utskottets m-ledamöter. Samtliga m-, c- och fp-ledamöter reserverar sig mot beslutet beträffande kontraktsvård inom socialtjänsten. C-ledamöterna reserverar sig mot utskottets beslut såvitt avser social- och sjukvårdens behandling av missbrukare. Vidare reserverar sig vpk-ledamoten beträffande nya boendeformer i syfte att förbättra eftervården och beträffande statsbidrag för kommunernas narkotikabekämpning.

Utskottets m-ledamöter har dessutom avgivit ett särskilt yttrande beträffande principer för behandling av missbrukare.

Proposition 1984/85:19

Regeringen har i bilaga 2 (socialdepartementet) jämte huvudprotokollet i motsvarande del

dels föreslagit riksdagen att godkänna vad statsrådet Sigurdsen förordat om

1. den statliga droginformationens organisation och ansvaret för att samlat följa drogmissbrukets förändringar,
2. statsbidrag till droginformationen,
3. särskilt stöd för utvecklingsinsatser inom narkomanvårdsområdet,
4. särskilda resurser för att stödja narkotikabekämpningen i utvecklingsländerna,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad statsrådet Sigurdsen anfört om informationsinsatser på drogområdet, vård och behandling av narkotikamissbrukare, de internationella insatserna inom narkotikaområdet samt samordningen av narkotikabekämpningen,

dels berett riksdagen tillfälle att i motsvarande delar ta del av vad statsrådet Ingvar Carlsson anfört om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik.

Motioner

Motion som väckts under allmänna motionstiden 1983

I motion 1982/83:947 av Göran Ericsson (m) och Inger Wickzén (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppmjukning av bidragsregler i syfte att nå en högre grad av yrkesutbildning för missbrukare på hem för vård eller boende.

Motionen har överflyttats från utbildningsutskottet.

Motioner som väckts med anledning av proposition 1984/85:19

I motion 1984/85:75 av Thure Jadestig (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att kokain (cocainum INN) och fencyklidin (phencyclidinum INN) skall överföras till narkotikaförteckning 1.

I motion 1984/85:78 av tredje vice talman Karl Erik Eriksson (fp) och Thure Jadestig (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen.

I motion 1984/85:79 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkandena 2 och 3),

2. att riksdagen hos regeringen hemställer att en bred aktionskampanj mot narkotika genomförs i enlighet med vad som anförts i motionen,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om legala möjligheter till frivillig kontraktsvård enligt vad i motionen anförts.

I motion 1984/85:81 av Nils Carlshamre m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts i fråga om fördelningen av statsbidrag för droginformation,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om särskilda resurser för att stödja narkotikabekämpningen i utvecklingsländerna.

I motion 1984/85:83 av Rune Gustavsson m. fl. (c) hemställs, såvitt här är i fråga (yrkande 2),

att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande

a) folkrörelsernas roll i informationsarbetet,

b) social- och sjukvårdens behandling av missbrukare,

c) förbättrad kontroll av drogpåverkan.

I motion 1984/85:84 av Lena Öhrsvik m. fl. (s) föreslås

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om socialtjänstens grundsatser,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om arbetsmetoder inom socialtjänsten,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om myndighetssamarbete och information.

I motion 1984/85:85 av Inga Lantz m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen uttalar sig för att initiativ bör tas till olika försöksverksamheter vad gäller nya boendeformer i syfte att förbättra eftervården,

2. att riksdagen hos regeringen begär att förslag till statsbidrag i särskild ordning för kommunernas narkotikabekämpning föreläggs riksdagen.

I motion 1984/85:86 av Kerstin Andersson (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar att hos CAN inrätta ytterligare en tjänst för att genomföra undersökningar om drogproblemens förändringar m. m.,

2. att riksdagen klart uttalar att en tjänst hos CAN skall vara service för medlemsorganisationerna.

Utskottet

Bakgrund

Regeringen tillkallade hösten 1982 en narkotikakommission med uppdrag att lämna förslag om åtgärder mot narkotikamissbruket. Enligt direktiven (Dir. 1982:100) skulle kommissionen arbeta fram ett underlag till en samordnad och intensifierad kamp mot narkotikan. Kommissionen har under sitt arbete successivt lämnat förslag om åtgärder inom de olika sektorer som kan medverka i kampen mot narkotikamissbruket. Förslagen har redovisats i elva promemorior.

PM nr 1 Samarbete tull–polis. Förslag till en försöksverksamhet i Malmöhus län
PM nr 2 Skolans insatser mot droger. Förslag om förstärkt ANT-verksamhet i skolan
PM nr 3 Insatser mot narkotikamissbruket. Förslag om vissa förstärkningar för budgetåret 1983/84
PM nr 4 Åtgärder mot narkotika i fängelserna
PM nr 5 Polisens insatser mot narkotika
PM nr 6 Opinionsbildning mot narkotika
PM nr 7 Lokala insatser mot narkotika
PM nr 8 Narkotikastrafflagen m. m.
PM nr 9 Tullens insatser mot narkotika
PM nr 10 Internationellt arbete mot narkotika
PM nr 11 Insatser inom kriminalvården m. m.

Kommissionen har dessutom avgivit sitt slutbetänkande Samordnad narkotikapolitik (SOU 1984:13). I betänkandet redovisas bl. a. kommissionens samlade syn på hur narkotikaproblemet bör angripas samt skisseras en sammanhängande strategi för den fortsatta kampen mot narkotikan. Vidare lämnas förslag om utformningen av det centrala samordningsansvaret och om ett statistiskt informationsansvar för utvärdering av vidtagna åtgärder. Olika forskningsfrågor som berör narkotikaområdet behandlas också.

Kommissionens promemoria nr 6 om opinionsbildning mot narkotika ligger tillsammans med visst annat material, som utskottet kommer att redovisa nedan, till grund för propositionens förslag om information och upplysning på drogområdet. Promemoria nr 10 om internationellt arbete mot narkotika och slutbetänkandets förslag då det gäller samordning utgör den huvudsakliga grunden för propositionens motsvarande förslag. Promemoria nr 7 om lokala insatser mot narkotika, som bl. a. innehåller förslag till skärpning av vissa regler i LVU, remissbehandlas f. n. tillsammans med socialberedningens betänkande Socialtjänstens insatser för ungdomar (Ds S 1984:15).

Utredningen (S 1982:07) om översyn av de statliga insatserna för alkohol- och narkotikainformation m. m. föreslog i Rapport om alkohol- och narkotikaupplysning (RAN) (Ds S 1983:11) förbättrad samordning och organisation av de statliga insatserna för alkohol- och narkotikainformation. Utredningen strävade bl. a. efter att stimulera drogförebyggande verksamhet på lokal nivå genom bl. a. kommunerna och föreningslivet.

RAN-utredningens förslag ligger tillsammans med narkotikakommissionens nyss nämnda promemoria nr 6 och *utredningens (S 1977:04) om narkotikamissbrukets omfattning (UNO)* betänkanden till grund för propositionens avsnitt om information och upplysning på drogområdet.

Vård- och rehabiliteringsfrågorna har inom socialdepartementet beretts av en *särskild arbetsgrupp* bestående av företrädare för socialdepartementet, justitiedepartementet, socialstyrelsen och kriminalvårdsstyrelsen. Arbets-

gruppen har i promemorian Offensiv narkomanvård – förslag av en arbetsgrupp till insatser för att utveckla narkomanvården (juni 1983) och i betänkandet Offensiv narkomanvård II (Ds S 1984:11) lämnat förslag till hur narkomanvården kan utvecklas samt föreslagit utvecklingsinsatser inom angelägna områden. Förslagen ligger i huvudsak till grund för propositionens avsnitt om behandling av narkotikamissbrukare.

Socialberedningen (S 1980:07), som har uppdraget att göra en allmän uppföljning och utvärdering av socialtjänstreformen, skall bl. a. se över den administrativa tvångslagstiftningens utformning, dvs. lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV), lagen (1980:621) om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Beredningen skall vidare bl. a. studera formerna för och innehållet i föreningslivets samverkan med socialnämndernas olika verksamhetsområden samt överväga möjligheterna till intensifierad konkret samverkan.

Beredningen har bl. a. avlämnat delbetänkandet Erfarenheter av LVM och vissa andra socialtjänstfrågor (Ds S 1983:16), i augusti 1984 betänkandet Psykiatrin, tvånget och rättssäkerheten (SOU 1984:64) samt i september 1984 betänkandet Socialtjänstens insatser för ungdomar (Ds S 1984:15). Beredningen avser att presentera ett delbetänkande om LVU samt ett slutbetänkande under första halvåret 1985.

Droginformationens inriktning och innehåll

Riksdagen formulerade vid behandlingen av propositonen om alkoholpolitiken (prop. 1976/77:108) målsättningen för droginformationen i huvudsak enligt följande.

Målsättningen för informationen innebär att informationen skall sätta in missbruksproblemen i deras sociala sammanhang och vidga medvetenheten om att människors sociala svårigheter måste mötas med öppenhet och vilja till solidariska insatser. Den skall också medverka till en sådan förändring i synen på dem som har skadats genom missbruket att deras delaktighet i den samhälleliga gemenskapen tryggas. Informationen bör understryka riskerna för skadeverkningar och betona vikten av helnykterhet under uppväxtåren, i trafiken och i arbetslivet. Informationen bör till stor del avse ungdomen men inte ensidigt inriktas på denna. Ansvaret för den övervägande delen av informationen skall vila på folkrörelserna, som bör ges resurser härför. Informationen bör även inriktas på att förändra och begränsa det traditionella bruket av alkohol.

I föreliggande proposition slås fast att det råder stor enighet om dessa principer och att det inte finns någon anledning att nu gå ifrån dem.

I en redovisning av vissa allmänna överväganden rörande bl. a. informationens inriktning och innehåll samt organisationslivets roll i drogupplysningen framhålls att upplysningsarbetet, särskilt beträffande narkotika, till stor del

varit inriktat på preparaten och deras skadeverkningar. Sådan information behövs men bör användas med viss försiktighet och i princip begränsas till vissa målgrupper för att inte i onödan väcka nyfikenhet. Det är väsentligt att kunskap även sprids om lagstiftningen och om samhällets åtgärder i övrigt på narkotikaområdet. Statsrådet Sigurdsen understryker att drogproblemet måste sättas in i ett större sammanhang så att förståelsen för orsakerna bakom missbruket och missbrukarens situation ökas. Slutligen framhålls vikten av att droginformationen kommer in som ett reguljärt inslag inom många verksamhetsområden.

Beträffande organisationslivets roll i drogupplysningsarbetet framhåller statsrådet Sigurdsen bl. a. att det är hennes övertygelse att folkrörelsernas och organisationernas engagemang i drogfrågorna är en förutsättning för att det skall bli möjligt att komma till rätta med drogproblemen. Organisationernas roll i det drogförebyggande arbetet varierar. Vissa har drogupplysning och drogförebyggande verksamhet som sin huvuduppgift, andra låter arbetet mot droger komma in som en integrerad del i en verksamhet med någon annan specialinriktning. Det är också en huvudtanke att varje organisation och varje förening självständigt och utifrån sin inriktning och sina förutsättningar skall få välja arbetssätt och insatser.

I *motion 1984/85:79 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer att en bred aktionskampanj mot narkotika genomförs i enlighet med vad som anförs i motionen *(yrkande 2)*. Motionärerna anför bl. a. att det viktigaste arbetet för att bekämpa narkotikamissbruket måste göras på lokal nivå. Insatserna måste i första hand ske i ungdomarnas vardagsmiljö. Det krävs också insatser på central nivå. Förutom de kontinuerliga insatser som föreslås i propositionen föreslår motionärerna att en landsomfattande kampanj mot narkotika av ungefär samma slag som socialdepartementets kampanj "Stoppa langningen" genomförs snarast. Genom en sådan kampanj understryks allvaret i strävandena att skapa ett narkotikafritt samhälle, och den innebär också en stimulans till lokala aktiviteter.

Utskottet behandlade frågan om en bred aktionskampanj mot narkotika senast under föregående riksmöte (SoU 1983/84:20 s. 27–28). Utskottet, som bl. a. hänvisade till tidigare riksdagsbehandling av frågan, avstyrkte då ett motsvarande yrkande. Utskottet erinrade om att statsrådet Sigurdsen i 1983 års budgetproposition anfört att de tidigare aktionerna bör ses som en början till ett fortlöpande informationsarbete samt att socialstyrelsen har fått särskilda medel för att följa upp socialdepartementets kampanjer.

Utskottet har erfarit att socialstyrelsen nu producerat informationsmaterial för gymnasieskolan som motsvarar vad som tidigare gjorts för grundskolan. Delar av det tidigare informationsmaterialet distribueras fortfarande.

Utskottet delar den i propositionen framförda åsikten att droginformationen framför allt bör komma in som ett led i olika reguljära verksamheter, bl. a. i skolundervisningen. Detta innebär dock inte att utskottet ställer sig

avvisande till tanken att det med vissa mellanrum kan vara lämpligt med en större central kampanj mot narkotika. Mot bakgrund av att den senaste kampanjen avslutades relativt nyligen och i viss mån ännu ger effekter anser utskottet dock att riksdagen f. n. inte bör ta något initiativ av detta slag. Enligt utskottets mening bör det nya alkohol- och narkotikapolitiska rådet – varom mera nedan – ta upp frågan till förnyad diskussion. Motionsyrkandet avstyrks således.

I *motion 1984/85:83 av Rune Gustavsson m. fl. (c)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande folkrörelsernas roll i informationsarbetet *(yrkande 2 a)*. Motionärerna anför att information om alkohol och narkotika under senare år bedrivits på ett mycket brett fält genom institutioner, myndigheter, organisationer och företag som vänder sig till olika grupper av människor. Kampen mot missbruket kan och skall inte enbart skötas av sjukvården, socialvården och polisen. Många människor är aktiva i en folkrörelse, där information, attityder och normer får en bred spridning och förankring. Enligt motionärerna är det därför angeläget att många olika folkrörelser får möjlighet att aktivt arbeta mot narkotika och delta i det fortsatta arbetet.

I målsättningen för droginformationen har slagits fast att ansvaret för den övervägande delen av informationen skall vila på folkrörelserna och att de även bör ges resurser för att kunna leva upp till detta ansvar. Också i den nu aktuella propositionen betonas organisationernas och folkrörelsernas stora betydelse för framgång i kampen mot drogmissbruk. Motionsförslaget ligger väl i linje med vad riksdag och regering redan uttalat om organisationernas och folkrörelsernas betydelse för arbetet mot drogmissbruk. Enligt utskottets mening saknas anledning till något ytterligare uttalande av riksdagen i frågan. Motionsyrkandet avstyrks därför.

I *motion 1984/85:84 av Lena Öhrsvik m. fl. (s)* betonas i anslutning till frågan om informationens inriktning och innehåll att informationsinsatserna bör inriktas på att sätta in missbruksproblemen i sitt sociala sammanhang och att tyngdpunkten bör ligga på människors livsvillkor och inte koncentrera sig ensidigt på preparat. Motionärerna anför vidare bl. a. att information som är osaklig eller överdriven kan vara direkt ångestskapande och förvärra situationen för människor i en utsatt livssituation *(yrkande 3, delvis)*.

Enligt utskottets mening står de synpunkter på droginformationens inriktning och innehåll som anförs i motionen i överensstämmelse med de principer för informationen som riksdagen tidigare uttalat sig för. Samma grundsyn kommer till uttryck i propositionen. Utskottet vill, liksom motionärerna, understryka vikten av att droginformationen är saklig och nyanserad. I övrigt anser utskottet inte att motionen i här aktuell del påkallar något uttalande från riksdagens sida. Motionsyrkandet avstyrks därför (yrkande 3 delvis).

Utskottet har ingen erinran mot vad som i övrigt anförs i propositionen angående informationsinsatser på drogområdet.

Droginformationens organisation m. m.

I propositionen föreslås att socialstyrelsen skall ha ett samlat *ansvar för den statliga droginformationen.* Styrelsen skall svara för den översiktliga planeringen och samordningen av den statliga droginformationen samt utarbeta en långsiktig strategi för drogupplysningen. Det skall vidare ingå i styrelsens uppgifter att bedriva upplysningsarbete som riktas till allmänheten och olika grupper i samhället, att sammanställa kataloger eller motsvarande över informationsmaterial samt att stimulera utvecklingen av metoderna för droginformation och bevaka att det sker en uppföljning av genomförda insatser.

Vidare föreslås i propositionen att socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor (a-nämnden) skall avvecklas. A-nämndens hittillsvarande roll som initiativtagare och talesman för folkrörelserna i drogfrågor bör enligt propositionen läggas på ett *alkohol- och narkotikapolitiskt råd,* medan uppgiften att fördela statsbidrag bör övergå till socialstyrelsen. I det alkohol- och narkotikapolitiska rådet bör ingå representanter för folkrörelser och organisationer som i sin verksamhet arbetar med drogfrågor antingen som en huvudfråga eller som en av flera uppgifter. Representanterna i rådet bör utses av regeringen efter förslag av berörda organisationer. Genom att knyta rådet till regeringen skapas möjligheter till direktkontakter i olika drogpolitiska frågor mellan folkrörelser och regeringen. Rådet blir härigenom ett forum för ömsesidig information om pågående och planerad verksamhet samt för diskussion om behov av åtgärder. I rådet bör också kunna tas upp olika förslag om t. ex. undersökningar av utvecklingen på drogområdet.

I *motion 1984/85:78 av tredje vice talman Karl Erik Eriksson (fp) och Thure Jadestig (s)* hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande det alkohol- och narkotikapolitiska rådet. Motionärerna framhåller att de inte har något att erinra mot att rådet inrättas, utan delar föredragande statsrådets uppfattning att det är en fördel om diskussionen i dessa frågor kan föras direkt med regeringen. Det är dock enligt motionärerna angeläget att det nya rådet inte bara blir en kontaktyta för regeringen som inkallas då regeringen anser det befogat. Rådet måste tillförsäkras en långtgående initiativrätt, vilket måste inkludera rätt för ledamöterna att begära att rådet kallas till sammanträde. För att få till stånd ett fungerande råd bör det vidare enligt motionärerna inom regeringskansliet tillskapas ett kansli för rådet, så att rådets ledamöter inte behöver tvcka om hur kontakter med rådet skall tas.

Utskottet tillstyrker liksom motionärerna att ett alkohol- och narkotikapolitiskt råd får ersätta a-nämnden. Att rådet verkligen blir en fungerande länk till regeringen är av stor vikt. Mot denna bakgrund finner utskottet det

självklart att regeringen beaktar önskemål från rådets medlemmar om att rådet skall sammanträda och att rådet tar upp de frågor som medlemmarna påfordrar. Utredningar i alkohol- och narkotikapolitiska frågor som rådet initierar bör kunna ske via ordinarie utredningsrutiner. Utskottet förutsätter vidare att regeringen organiserar verksamheten så att rådets medlemmar alltid har någon ansvarig person att vända sig till i frågor som rör rådets verksamhet. Motionen påkallar därför ingen åtgärd från riksdagens sida och avstyrks.

Då det gäller *statsbidrag för droginformation* föreslås i propositionen att bidrag i huvudsak skall lämnas till projekt där informationen är verksamhetsanknuten. Socialstyrelsen skall enligt propositionen som nämnts överta a-nämndens uppgift att fördela statsbidrag. Enligt förslaget skall vidare bidrag i princip endast utgå till riksorganisationer och till kommuner som genomför projekt i samverkan med lokala föreningar. Därutöver bör socialstyrelsen emellertid få möjlighet att genom undantag från huvudregeln ge bidrag till projekt som är av utvecklingskaraktär eller till verksamheter som anses betydelsefulla, men som av olika skäl inte kan genomföras i samverkan med en kommun. Slutligen bör socialstyrelsen få disponera medel ur anslaget för metodutveckling och uppföljning av projekt. Statsbidrag för ungdomsorganisationernas drogupplysning bör enligt propositionen liksom hittills fördelas av statens ungdomsråd (SUR). Beslut om fördelning av statsbidrag skall enligt propositionen inte kunna överklagas.

I *motion 1984/85:81 av Nils Carlshamre m. fl. (m)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts i fråga om fördelningen av statsbidrag för droginformation *(yrkande 1)*. Motionärerna anser att också statsbidrag till ungdomsorganisationernas droginformation bör fördelas av socialstyrelsen och inte av statens ungdomsråd.

En huvudtanke i propositionen är att droginformationen i största möjliga utsträckning skall ingå som ett reguljärt inslag inom många olika verksamheter. Enligt utskottets mening är det i hög grad önskvärt att drogfrågorna kan integreras som en del i ungdomsorganisationernas vanliga verksamhet. Statens ungdomsråd har en god överblick över förhållandena i ungdomsgrupperna och har därför särskilda möjligheter att bedöma hur de medel som ställs till förfogande skall kunna utnyttjas effektivt inom ramen för ungdomsorganisationernas verksamhet. Utskottet ser därför inget skäl att nu flytta över denna uppgift från statens ungdomsråd till socialstyrelsen. Motionsyrkandet avstyrks.

Frågan om *Centralförbundets för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)* framtida ställning och organisation har behandlats utförligt under det utredningsarbete som föregått regeringens nu framlagda förslag. Detta innebär att CAN skall kvarstå som ett folkrörelseorgan. CAN:s uppgift skall i första hand vara att förmedla basfakta på drogområdet. En annan viktig uppgift blir att ha det samlade ansvaret för att följa drogutvecklingen och sprida information om förändringarna. För att CAN på ett effektivt sätt skall

kunna fullgöra denna senare uppgift, bör enligt propositionen förbundet överta ansvaret för de elevundersökningar som administreras av skolöverstyrelsen, för värnpliktsundersökningarna som administreras av försvarets forskningsanstalt (FOA), samt för en del av det metodutvecklingsarbete som genomförs av brottsförebyggande rådet (BRÅ). CAN bör även få uppgiften att administrera det regionala rapporteringssystemet. Vid sidan av uppgiften som basfaktaförmedlare bör enligt propositionen CAN ha kvar uppgifter av drogupplysningskaraktär även i framtiden. Dessa uppgifter bör dock i huvudsak vara ett stöd åt föreningslivet. CAN bör i drogupplysningsfrågor främst vara ett serviceorgan åt organisationer och folkrörelser.

I *motion 1984/85:86 av Kerstin Andersson (c)* hemställs dels att riksdagen beslutar att hos CAN inrätta ytterligare en tjänst för att genomföra undersökningar om drogproblemens förändringar m. m. *(yrkande 1)*, dels att riksdagen klart uttalar att en tjänst hos CAN skall vara service för medlemsorganisationerna *(yrkande 2)*.

Utskottet vill uttrycka sin tillfredsställelse med att CAN bevaras som folkrörelseorgan. Utskottet konstaterar samtidigt att regeringens förslag innebär att CAN får en delvis ny roll och att en förskjutning i verksamheten sker. CAN:s uppgift blir sålunda till stor del att samla in uppgifter som producerats av andra och målsättningen är att CAN på sikt skall utvecklas till ett expertorgan när det gäller fakta om drogproblem. Frågan om resurstilldelningen får bedömas i samband med budgetpropositionen. Utskottet avstyrker mot bakgrund av det anförda motion 1984/85:86.

Utskottet tillstyrker i övrigt propositionens förslag rörande den statliga droginformationens organisation, statsbidrag till droginformation samt ansvaret för att följa drogmissbrukets förändringar.

Behandling av narkotikamissbrukare

I propositionen föreslås att ett statligt stöd lämnas till utvecklingsinsatser inom narkomanvårdsområdet även under budgetåret 1985/86. Stödet syftar till att stimulera utvecklingsarbetet inom angelägna områden av socialtjänsten och den specialiserade narkomanvården. Arbetet bör enligt propositionen främst inriktas på att utveckla metoderna i öppenvården och på att förbättra utslussningen av missbrukare som genomgått behandling. På öppenvårdssidan är det särskilt angeläget att utveckla metoderna i behandlingsarbetet bland ungdomar i riskzonen och etablerade missbrukare, att hitta former för samarbete på det lokala planet mellan socialtjänst, polis och kriminalvård samt att utveckla ett samarbete mellan psykiatrin och socialtjänsten. Särskilda grupper av missbrukare, t. ex. prostituerade missbrukare, kvinnliga missbrukare och invandrare med missbruksproblem, har vårdbehov som inte tillgodoses i tillräcklig omfattning inom vare sig öppenvården eller institutionsvården. Även när det gäller dessa grupper är det således angeläget med en metodutveckling inom socialtjänsten.

För att utslussningen skall fungera är det vidare enligt propositionen nödvändigt att en missbrukare som genomgått behandling stöds i högre grad än vad som nu ofta är fallet. Folkrörelser och frivilliga organisationer spelar en avgörande roll i utslussningsarbetet, men arbetsförmedlingen och bostadsförmedlingen kan också göra stora insatser. Slutligen framhålls de frivilliga organisationernas viktiga roll även för det direkta behandlingsarbetet. En effektivisering av samhällets insatser inom narkomanvården måste enligt propositionen innebära bl. a. att organisationerna får ökat stöd.

Statsrådet Sigurdsen avser att i samband med 1985 års budgetproposition föreslå att 5 milj. kr. skall anslås för särskilda utvecklingsinsatser inom narkomanvårdsområdet. Hon kommer därutöver att föreslå att drygt 16 milj. kr. skall anslås för bidrag till organisationer, vilket innebär en real ökning med 1,4 milj. kr. jämfört med tidigare anslag.

Frågor om behandling av narkotikamissbrukare tas upp i flera av motionerna.

I *motion 1984/85:84 av Lena Öhrsvik m. fl. (s)* föreslås dels att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om socialtjänstlagens grundsatser (*yrkande 1*), dels att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om arbetsmetoder inom socialtjänsten (*yrkande 2*). Motionärerna anför bl. a. att det huvudsakliga ansvaret för förebyggande arbete, samordning av insatser och behandling av den enskilda människan ligger på socialnämnden/socialtjänsten enligt socialtjänstlagen. Då det gäller socialtjänstlagen framhåller motionärerna, att lagen har utformats som en rättighetslag för den enskilda människan och en skyldighetslag för kommunen. Detta har skett bl. a. för att stärka den enskildes ställning i förhållande till myndigheten och garantera alla, även de socialt utsatta grupperna, rättssäkerhet, integritetsskydd och självbestämmanderätt. Viktiga grundsatser i socialtjänstreformen är vidare att normalisera människors livsvillkor och att stärka den enskilda människans egna resurser. Beträffande arbetsmetoder inom socialtjänsten framhåller motionärerna vikten av att socialarbetaren går ut till missbrukaren i hans egen miljö och försöker finna en plattform för kontakt och behandling. Ett framgångsrikt motivations- och behandlingsarbete måste bygga på en ömsesidig god relation människa mot människa. Det är därför viktigt att betona socialtjänstlagens krav på respekt för den enskildes självbestämmande och integritet. Metoder som innebär att krav och påtryckningar används mot missbrukaren för att förmå honom att gå med på behandling kan inte vara godtagbara inslag i motivations- och behandlingsarbete. Motionärerna vill dessutom betona att den parlamentariskt sammansatta socialberedningen i sitt fortsatta arbete kommer att göra en total genomgång av socialtjänstens insatser för människor som har missbruksproblem. Detta arbete bör inte föregripas genom att man i det här sammanhanget medverkar till att nya behandlingsformer införs i socialtjänsten.

Utskottet vill som en bakgrund inledningsvis erinra om följande.

Målsättningen för alkoholpolitiken innebär att den totala alltför höga konsumtionen av alkohol skall begränsas, att man skall komma till rätta med alkoholmissbruket samt att alkoholpolitiken skall sättas in i sitt sociala sammanhang. Då det gäller narkotika är målsättningen att allt icke medicinskt bruk skall elimineras. De angivna strävandena skall kompletteras med insatser för vård och rehabilitering av missbrukare.

En viktig utgångspunkt för socialtjänstlagen är att socialtjänstens insatser i individuella ärenden skall präglas av självbestämmande och frivillighet. Socialtjänsten skall så långt det är möjligt samverka med den enskilde i ett biståndsärende, så att denne har ett verkligt inflytande på utredningsarbetet och ger sitt samtycke till föreslagna kontakter och åtgärder. Om den enskilde avvisar den erbjudna hjälpen, kan socialnämnden oftast inte vidta någon åtgärd. Även utredningsåtgärder kräver i princip samtycke (undantag gäller fall där det inte kan uteslutas att den enskilde är i behov av vård oberoende av samtycke). Om den enskilde inte går med på t. ex. att uppgifter inhämtas från annat håll får denna omständighet bedömas i samband med att man avgör frågan om rätt till bistånd. En sådan brist i utredningen kan medföra att det inte går att klarlägga om och i vad mån rätt till t. ex. socialbidrag föreligger. Ansökan får i så fall avslås (se SoU 1979/80:44 s. 28).

Vid utskottsbehandlingen av propositionen om socialtjänsten kompletterades regeringens förslag till socialtjänstlag med en särskild bestämmelse som ytterligare klargjorde socialnämndens ansvar på missbruksområdet. I 11 § socialtjänstlagen fastslogs således att socialnämnden skall arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Insatser för barn och ungdom bör ägnas särskild uppmärksamhet. I paragrafens andra stycke stadgas bl. a. att nämnden skall stödja den enskilde missbrukaren och se till att han får den hjälp eller vård som behövs för att komma ifrån missbruket. Av specialmotiveringen framgår att socialnämnden alltid måste bedriva en aktiv verksamhet för att nå och hjälpa de enskilda människor som har problem med missbruk även om de inte själva har begärt bistånd av nämnden.

I den nu aktuella propositionen (bil. 2 s. 36) anför statsrådet Sigurdsen bl. a. att socialarbetare inom missbrukarvården på senare år har börjat söka nya former för att nå och motivera missbrukare till behandling och för att hålla dem kvar när behandlingen har inletts. Socialarbetarna söker upp missbrukarna på polisstationer, häkten och kriminalvårdsanstalter samt försöker nå dem via samarbete med kriminalvårdens frivårdsorganisation. Ett resultat har blivit att socialtjänsten i större utsträckning når missbrukare, som inte på eget initiativ söker vård och behandling. Under behandlingen försöker socialarbetarna stödja missbrukaren att fullfölja denna. Man söker upp klienter som uteblir från planerade samtal eller som oplanerat avbryter behandlingshemsvistelsen eller familjevården. Det förekommer också att man använder påtryckningar av olika slag. Krav på behandling kan t. ex.

ställas för att socialtjänsten skall medverka till att missbrukaren får socialbidrag, egen bostad eller beredskapsarbete. Vidare förekommer det att socialarbetarna i öppenvården använder urinanalyser för att spåra narkotikamissbruk som ett komplement till övriga vård- och behandlingsinsatser. Detta är särskilt utbrett i kontakten med unga haschmissbrukare.

Statsrådet Sigurdsen anför för egen del (s. 37) att hon anser det positivt att socialtjänsten utvecklar mer aktiva metoder för att motivera missbrukare till behandling. Socialtjänsten och den specialiserade narkomanvården har ofta tidigare intagit en alltför passiv hållning i förhållande till de missbrukare som inte av egen kraft söker vård eller förmår upprätthålla en behandlingskontakt. Enligt statsrådets mening bör socialtjänsten vidare undvika former för bistånd som kan underlätta eller befästa ett pågående missbruk. Det kan sålunda inte vara förenligt med socialtjänstens mål att betala ut socialbidrag till en klient, som glider allt längre in i ett missbruk. Ett sådant synsätt innebär emellertid inte bara en rätt för socialnämnden att ställa krav, utan även en skyldighet för nämnden att erbjuda så goda vård- och behandlingsinsatser att missbrukaren får en möjlighet att bryta sitt missbruk.

Slutligen erinras i propositionen om att narkotikakommissionen i PM nr 7 föreslagit vissa ändringar i lagstiftningen, främst i LVU, så att socialtjänsten skall kunna få kontakt med omotiverade missbrukare och så att föreskrifter skall kunna ges som påtryckning för att bryta ett missbruk. Åldersgränserna för vård enligt LVU bör enligt kommissionen ses över och justeras uppåt. Av socialberedningens i höst lämnade betänkande om vissa frågor kring socialtjänstens insatser för ungdomar (Ds S 1984:15) framgår dock att beredningen inte finner skäl att införa några nya tvångsregler i LVU. Däremot föreslår beredningen bl. a. att vård enligt LVU skall upphöra senast när den unge fyller 21 år. Betänkandet är nu på remiss. Narkotikakommissionens PM nr 7 har bifogats remissen.

Utskottet vill för sin del understryka att frånvaron av tvångsmöjligheter och inriktningen mot frivillighet inte innebär att socialtjänsten får bli passiv i arbetet med missbrukare. Tvärtom krävs aktiva insatser av socialtjänsten i form av uppsökande verksamhet, kontakt med anhöriga, förnyade kontakter med dem som tidigare har avvisat erbjudanden om behandling och ett målmedvetet motivationsarbete. Det kan dock vara svårt att dra någon helt klar gräns mellan fortsatta försök att få en klient att acceptera behövlig vård och påtryckningar med samma syfte.

Utskottet framhöll redan i samband med behandlingen av förslaget till socialtjänstlag (se SoU 1979/80:44 s. 60) värdet av att olika bestämmelser om sociala bidrag tillämpas på ett sådant sätt att missbruk av alkohol eller narkotika inte underhålls eller konserveras. Uppmärksamhet måste riktas mot den samlade effekten av de olika bidrag som kan tänkas utgå i det enskilda fallet. Som vidare framhållits av socialberedningen i betänkandet om socialtjänstens insatser för ungdomar (Ds S 1984:15 s. 13) kan det ibland, om det förekommer ett destruktivt missbruk, vara lämpligt att betala

ut åtminstone en del av socialbidraget på något annat sätt än genom kontantutbetalning. I sammanhanget kan erinras om att socialberedningens uppdrag även innefattar att allsidigt överväga frågan om missbrukares rätt till sjukpenning under institutionsvistelse, med hänsyn till att det gjorts gällande att sjukskrivning kan bidra till att legitimera missbruk av alkohol eller narkotika. Frågan om missbrukares pensionsförmåner vid institutionsvistelse har nyligen behandlats i en utredning av riksförsäkringsverket (Ds S 1984:9), vilken har remissbehandlats och f. n. övervägs inom regeringskansliet.

Det kan vidare nämnas att socialberedningen i ovannämnda betänkande anfört att man inom socialtjänsten med viss rätt ser en motsättning mellan kravet på samtycke från den enskilde och en i vart fall mera aktiv uppföljning av barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen (Ds S 1984:15 s. 13). Enligt beredningen föreligger dock inte någon sådan motsättning om farhågorna för den unges utveckling verkligen är allvarliga. I ett sådant fall är socialtjänsten skyldig att följa utvecklingen och återkomma med erbjudanden om stöd.

Det anförda visar enligt utskottets mening på det stora behovet av fortsatt utvecklingsarbete och erfarenhetsutbyte inom socialtjänsten. Utskottet noterar i det sammanhanget propositionens förslag om särskilt stöd för utvecklingsinsatser inom narkomanvårdsområdet. Det är viktigt att socialtjänsten verkligen utnyttjar alla de möjligheter till individuellt anpassad behandling som socialtjänstlagen ger och beslutsamt fullföljer ärenden om missbruksproblem.

Motion 1983/84:84 får i här aktuella delar (yrkandena 1 och 2) anses besvarad genom vad utskottet anfört. Utskottet vill tillägga att socialtjänstlagens bestämmelser självfallet gäller om inte riksdagen beslutar annorlunda genom lagändring. Motionsyrkandena avstyrks således.

I *motion 1984/85:79 av Bengt Westerberg m. fl. (fp)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om legala möjligheter till frivillig kontraktsvård (*yrkande 3*). I motionen anförs bl. a. att frivillig kontraktsvård bör införas som ett mer allmänt komplement och alternativ till tvångsvård. Den skulle kunna utformas så att man med missbrukaren kommer överens om innehållet i ett vårdprogram som han eller hon accepterar, t. ex. genom att skriva på en förbindelse att delta i vården. Det frivilliga kontraktet om vård under t. ex. ett års tid skall innebära att om missbrukaren avviker från vårdinstitutionen skall han/hon kunna återföras med tvång.

Socialtjänstlagen innehåller – med undantag av vissa bestämmelser till skydd för underåriga – inte några möjligheter till tvångsåtgärder gentemot enskilda människor. För ungdomar med missbruksproblem samt vuxna missbrukare av alkohol eller narkotika finns dock vissa möjligheter att besluta om vård enligt LVU resp. LVM.

Vård enligt LVM skall i allmänhet vara avslutad inom två månader.

Missbrukaren kan sedan själv om han så önskar fortsätta vården någon tid. Vården är då frivillig och någon kvarhållningsrätt finns inte.

Den s. k. *kontraktsvårdsutredningen* avgav i mars 1980 betänkandet Kontraktsvård inom socialtjänsten (Ds S 1980:3). Betänkandet innehåller ett förslag till lag om kontraktsvård inom socialtjänsten som bl. a. innehåller särskilda regler om kvarhållningsrätt på grund av utfästelse. Förslaget har remissbehandlats men har inte lett till något propositionsförslag om kontraktsvård.

När förslaget presenterades fanns ännu inte LVM. Förslaget utgick bl. a. från att det inte skulle finnas några andra möjligheter till tvång mot vuxna missbrukare utom de som kunde finnas i den psykiatriska vårdlagstiftningen.

I sammanhanget kan nämnas att i frivårdskommitténs betänkande "Nya alternativ till frihetsstraff" (SOU 1984:32) föreslås att kontraktsvård införs som en straffrättslig reaktion i det svenska påföljdssystemet. Detta får inte förväxlas med den kontraktsvård som diskuterats för socialtjänstens del. Den föreslagna bestämmelsen innebär att vid ådömande av fängelse i högst två år rätten får förordna att verkställigheten av ådömt fängelse skall anstå, under förutsättning att den tilltalade 1. vanemässigt missbrukar alkohol eller narkotika och är i behov av vård för sitt missbruk, 2. har förklarat sig villig att undergå sådan vård enligt ett särskilt vårdavtal och 3. bedöms som lämpad för vården. Betänkandet är nu föremål för remissbehandling.

Ett yrkande motsvarande det i motionen framställda behandlades av utskottet senast under föregående riksmöte. Utskottet hänförde sig då (SoU 1983/84:30 s. 34) till ett tidigare uttalande (SoU 1982/83:37 s. 27) i samma ämne och anförde att det enligt utskottets mening starkt kunde ifrågasättas om det sedan LVM införts finns något egentligt behov av regler om kontraktsvård inom socialtjänsten. Syftet torde i och för sig lika väl kunna tillgodoses t. ex. genom justering av gällande vårdtider enligt LVM och liknande åtgärder. Utskottet utgick dock från att socialberedningen kommer att överväga om det finns skäl att föreslå särskilda bestämmlser om kontraktsvård eller liknande överenskommelser inom ramen för eller som ett komplement till socialtjänstlagen och LVM.

Utskottet ansåg vid angivna förhållanden att riksdagen inte borde ta något initiativ till s. k. frivillig kontraktsvård.

Enligt utskottet har inte heller nu någonting framkommit som motiverar ett ändrat ställningstagande i denna fråga. Motionsyrkandet avstyrks därför.

I *motion 1984/85:83 av Rune Gustavsson m. fl. (c)* hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande social- och sjukvårdens behandling av missbrukare (*yrkande 2 b*). I motionen framhålls bl. a. att sällan är en patient mer motiverad för en behandling än efter en akut avgiftning på sjukhus. En patient som har behandlats akut måste därför beredas plats på ett behandlingshem omedelbart efter behandling på sjukhus.

Då det gäller frågan om tillgången på platser vid behandlingshem vill

utskottet först erinra om följande. Den 1 januari 1983 övertog berörda kommuner och landstingskommuner statens rättigheter och skyldigheter för den sociala institutionsvården för missbrukare (ungdomsvårdsskolor, vårdanstalter, behandlingshem och inackorderingshem). Avtalet mellan staten, Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet innebar bl. a. att staten skall ge bidrag till kommuner och landsting för driften av de institutioner som avses i principöverenskommelsen, samt visst engångsbidrag för upprustning och utveckling m. m. Det åligger nu enligt 23 § första stycket socialtjänstlagen landstingskommunerna och kommunerna i ett område att tillgodose behovet av hem för vård eller boende inom berörd landstingskommun.

I den nu aktuella propositionen framhålls att det nuvarande bidragssystemet har utsatts för kritik från många håll. Bl. a. har påtalats att det bidrar till att den befintliga insitutionsstrukturen vidmakthålls även till de delar den är föråldrad. Det stimulerar inte heller en utveckling av alternativa vårdformer för grupper som i dag vårdas på institution utan att egentligen behöva en sådan hög grad av omhändertagande.

Utskottet har vid tidigare riksmöten behandlat motionsyrkanden rörande statsbidrag för anordnandet av nya behandlingshem (jfr SoU 1981/82:43, SoU 1982/83:26 och SoU 1983/84:20). Utskottet har därvid framhållit att parterna vid förhandlingar om ny bidragskonstruktion bör sträva efter att ge den en sådan utformning att den främjar en fortsatt utveckling av vården i enlighet med socialtjänstens principer. Utskottet har vidare erinrat om den i socialtjänstlagen angivna principen om närhet mellan den enskildes hem och vårdinstitutionen.

I 1984 års budgetproposition anförde föredraganden att en ny bidragskonstruktion, som i högre grad medgav handlingsfrihet för kommuner och landsting att utveckla och förändra institutionsvården, borde komma till stånd fr. o. m. 1985. Enligt vad utskottet inhämtat pågår förhandlingar avseende bidragskonstruktionen fr. o. m. 1985. Utskottet förutsätter att parterna vid dessa förhandlingar kommer att sträva efter att möjliggöra att institutionsvården får en utformning som är ägnad att främja de mål som statsmakterna ställt upp för socialtjänsten. Med anledning av vad som anförs i motionen vill utskottet erina om att kontinuitet är en av huvudprinciperna för socialtjänstens insatser i enskilda ärenden.

På grund av det anförda avstyrker utskottet motion 1984/85:83 i här aktuell del (yrkande 2 b delvis).

I samma motion anförs vidare att narkotikamissbrukare bör kunna åläggas behandlingsskyldighet och att i denna skyldighet bör ingå krav på missbrukaren att underkasta sig socialt uppföljnings- och kontrollprogram som säkerställer drogfrihet under behandlingstiden.

Samma skäl som anförts ovan mot införandet av s. k. frivillig kontraktsvård kan enligt utskottets mening anföras mot nu framfört förslag. Konsekvensen av att någon inte uppfyller den föreslagna behandlingsskyl-

digheten torde knappast kunna bli annan än vård oberoende av samtycke, dvs. LVM. Utskottet vill även erinra om att socialberedningen planerar att lämna sitt slutbetänkande under första halvåret 1985. I detta kommer den slutliga utvärderingen av LVM att redovisas tillsammans med frågor som t. ex. LVM:s indikationer för tvångsvård, vårdtidens längd och möjligheterna till förlängning av vårdtiden. Mot bakgrund härav avstyrker utskottet motion 1984/85:83 även i denna del (yrkande 2 b i återstående del).

I *motion 1984/85:85 av Inga Lantz m. fl. (vpk)* hemställs att initiativ tas till olika försöksverksamheter vad gäller nya boendeformer i syfte att förbättra eftervården *(yrkande 1)*. Motionärerna anför bl. a. att aldrig så bra rehabiliteringsmodeller inom öppenvården eller inom institutionsvården kommer att misslyckas om de inte kompletteras med nya, kollektiva boendeformer. De nya boendeformerna behövs för att bygga upp nya sociala kontaktnät och fungera som trygghet och sällskap när den "vanliga" omsorgen är slut. Olika former av gruppboende, integrerat boende, eller boende byggt på att man gör vissa gemensamma arbetssysslor i huset där man bor, måste stimuleras ute i kommunerna. Arbete, studier, social rehabilitering och bostad är fyra lika viktiga komponenter i rehabiliteringsarbetet. I fråga om bostad räcker det ofta inte med en lägenhet – det behövs enligt motionärerna dessutom någon form av "socialt boende".

Yrkanden om åtgärder för att främja ett socialt boende har vid tidigare riksmöten vid flera tillfällen behandlats av bostadsutskottet. Av det senaste betänkandet där frågan behandlats (BoU 1983/84:23 s. 17–18) framgår att förutsättningarna för ett boende med denna inriktning finns inom ramen för nuvarande norm och lånesystem. Bostadsutskottet framhöll vidare bl. a. att idéer om framtidens boende kommer att ställas samman inom ramen för den planerade bostadsmässan i Upplands Väsby år 1985 (Bo 85). I samband härmed kommer nya boendeformer, bl. a. flergenerationsboende, bostäder för små och stora kollektiv och bostäder för personer som flyttar ut från institutioner av olika slag att uppmärksammas. Bo 85 syftar vidare till att lyfta fram frågor om ansvar och rollfördelning i boendet, om hur livet i bostadsområdena skall bli rikare, om hur bostadsbeståndet skall förvaltas, förbättras och kompletteras samt hur kontakterna mellan samhällsorganen och de boende skall förbättras.

I propositionen föreslås vidare ett ökat stöd till frivilliga organisationer som engagerar sig i utslussningen av missbrukare som genomgått behandling. Organisationernas möjlighet att erbjuda gemenskap, bryta isolering och ge människor stöd att själva förändra sin livssituation framhålls.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motionen i nu aktuell del.

I *motion 1982/83:947 av Göran Ericsson (m) och Inger Wickzén (m)* hemställs att riksdagen som sin mening ger till känna vad i motionen anförts om uppmjukning av bidragsregler i syfte att nå en högre grad av yrkesutbildning för missbrukare på hem för vård eller boende. I motionen framhålls

bl. a. att kraven på att rehabiliteringsarbetet på hem för vård eller boende även skall innehålla viss yrkesutbildning reses allt oftare. På många håll har man också försökt starta kurser i olika hantverksyrken för att ge den tidigare missbrukaren en säkrare grund att stå på efter behandlingen. I många fall har dock försöken med sådan utbildning fallit bort, eftersom bidrag inte utgått och hemmen inte kunnat täcka kostnaden för speciallärares medverkan. Motionärerna framhåller slutligen att en lyckad återgång till förvärvsarbete är den bästa och mänskligaste behandlingen. Den bygger upp självkänslan, känslan av att vara någon att räkna med, någon som andra kan ställa krav på och uppskatta.

Som nämndes ovan (s. 16) övertog berörda kommuner och landstingskommuner den 1 januari 1983 huvudmannaskapet för de nuvarande hemmen för vård eller boende. Enligt avtalet mellan staten och kommunerna utgår ett årligt bidrag till kommunerna för driften av hemmen. Av bidragen skall 75 % gå till institutionernas huvudmän och 25 % till de kommuner som under året haft att betala vårddagkostnad vid berörda institutioner. Huvudmännens användning av statsbidragen är inte centralt eller på annat sätt reglerad. Bidragskonstruktionen har visserligen ansetts mindre lyckad, då den bl. a. anses konservera en föråldrad institutionsstruktur. Så får t. ex. nya behandlingshem sällan del av bidragen. Däremot innebär bidragskonstruktionen inget hinder för att på ett befintligt hem anställa t. ex. en yrkeslärare om huvudmannen önskar detta.

När det gäller undervisning av barn och ungdom som bereds vård med stöd av LVU finns föreskrifter i förordningen (SFS 1983:28) i detta ämne. I förordningen stadgas beträffande skolpliktiga barn att de skall få en undervisning som så långt det är möjligt motsvarar undervisningen i grundskolan. För ungdomar som inte längre är skolpliktiga sägs att de skall ges möjlighet att få sådan kompletterande grundskoleutbildning, förberedande yrkesutbildning eller utbildning motsvarande gymnasieskolans som de behöver. För vuxna missbrukare som är omhändertagna med stöd av LVM eller som genomgår frivillig behandling vid ett hem för vård eller boende saknas motsvarande regler.

Som motionärerna framhåller saknar de missbrukare som vårdas på institutionerna ofta såväl grundläggande kunskaper i läsning, skrivning och räkning som yrkesutbildning. Utskottet delar uppfattningen att ett effektivt behandlingsarbete förutsätter att dessa brister repareras. Orsaken till att utbildningsaspekterna inte alltid beaktas tillräckligt torde dock enligt utskottets mening mera vara att söka i planeringen av vården än i själva statsbidragskonstruktionen.

Barn och ungdom som vårdas med stöd av LVU skall erbjudas erforderlig utbildning under den tid de är omhändertagna. När det gäller vuxna kan det inte anses självklart att skolundervisning på viss nivå eller utbildning för ett yrke skall ges redan under tiden på en vårdinstitution. Vård enligt LVM skall i allmänhet vara avslutad inom två månader. I allmänhet behövs den tiden för

att motivera missbrukare att fortsätta med någon form av frivillig behandling. Den behandlingsplan som skall upprättas för den fortsatta vården och rehabiliteringen måste dock utformas så att missbrukarens utbildningsbehov – även vad gäller rena baskunskaper – tillgodoses. Det är i första hand den placerande socialnämnden som har ansvaret för detta. I det sammanhanget kan erinras om socialtjänstlagens princip om normalisering. Om möjligt bör utbildningen integreras med annan kompletterande utbildning för vuxna. Utskottet vill understryka vikten av att dessa hänsyn beaktas vid planeringen av olika rehabiliteringsinsatser. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83:947.

Utskottet tillstyrker vidare propositionens förslag om särskilt stöd för utvecklingsinsatser inom narkomanvårdsområdet. Vad som i övrigt anförs i propositionen rörande vård och behandling av narkotikamissbrukare föranleder inget uttalande från utskottets sida.

Internationella insatser

I propositionen anförs att narkotikasituationen i världen i dag är mycket allvarlig. Särskilt oroande är den ökande produktionen av heroin i Sydost- och Sydvästasien, liksom den dramatiskt ökande produktionen av kokain i Sydamerika. Missbruksproblemen är särskilt allvarliga i utvecklingsländerna. Ett enskilt land kan inte ensamt stoppa narkotikamissbruket och den illegala handeln. I stället krävs ett intensivt och uthålligt internationellt samarbete, som för Sveriges del sker dels i det nordiska och europeiska samarbetet, dels genom FN. Då det gäller arbetet med att minska produktionen av narkotiska preparat i utvecklingsländerna spelar FN:s narkotikafond en stor roll. En utvärdering av de projekt som har fått svenskt stöd gjordes 1983 av utrikesdepartementet och visar att fonden genom projekten utvecklat verksamma instrument för att minska illegal narkotikaproduktion. Det har varit förenligt med de svenska biståndspolitiska målen att lämna bidrag till fondens verksamhet, och statsrådet Sigurdsen anmäler att chefen för utrikesdepartementet i samband med 1985 års budgetproposition kommer att föreslå att upp till 8 milj. kr. avsätts för fonden redan under 1985.

För att ytterligare stödja narkotikabekämpningen i utvecklingsländerna föreslår statsrådet att särskilda medel anslås för detta. Medlen bör användas för att stödja utvecklingsländerna att utveckla sina insatser mot den illegala handeln med och missbruket av narkotika. Medlen skall täcka kostnader för resor och uppehälle i Sverige för experter från utvecklingsländerna som vill studera hur vi i Sverige bekämpar missbruket. Medlen skall också kunna användas för att finansiera resor och uppehälle för experter från Sverige som under begränsade tidsperioder fungerar som rådgivare åt utvecklingsländer samt för bidrag till utrustning.

I propositionen anmäls att regeringen i 1985 års budgetproposition, för att möjliggöra det föreslagna stödet, kommer att föreslå att 500 000 kr. skall

anslås under femte huvudtitelns anslag K 1, men att det på sikt bör övervägas om dessa medel skall beräknas under biståndsramen.

I *motion 1984/85:81 av Nils Carlshamre m. fl. (m)* hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om särskilda resurser för att stödja narkotikabekämpningen i utvecklingsländerna *(yrkande 2)*. Motionärerna anför att enligt deras mening medlen är att hänföra till internationellt bistånd.

Det nu föreslagna särskilda stödet skall ingå som en del i Sveriges stöd för att hejda narkotikans spridning i utvecklingsländerna. Enligt utskottets mening är Sveriges engagemang för att hejda ökningen av narkotikamissbruk och narkotikaproduktion i denna del av världen betydelsefullt, inte bara som en del av det internationella samarbetet, utan även för att minska narkotikaproblemen inom landet.

Av propositionen framgår att regeringen anser att det på sikt bör övervägas om medlen skall beräknas under biståndsramen. Motionsyrkandet påkallar därför inte någon riksdagens åtgärd och avstyrks.

Utskottet tillstyrker således propositionens förslag om särskilda resurser för att stödja narkotikabekämpningen i utvecklingsländerna. Utskottet har ingen erinran mot vad som i propositionen anförs rörande de internationella insatserna inom narkotikaområdet.

Samordning av narkotikabekämpningen

I propositionen anförs bl. a. att under senare år allt fler kommuner har utarbetat särskilda handlingsprogram inom drogområdet. Trots detta finns det både lokalt och regionalt brister i samordningen av olika insatser. Ansvaret för insatserna på central nivå har alltsedan 1977 legat på en arbetsgrupp inom brottsförebyggande rådet (BRÅ). Inte heller den centrala samordningen har fungerat tillfredsställande.

Statsrådet Sigurdsen anför att då det gäller den lokala samordningen socialtjänsten har det övergripande ansvaret. Det gäller där för en rad olika myndigheter att finna konkreta samarbetsformer med varandra. Socialtjänstens ansvar bör vidare inbegripa ett ansvar att samordna de lokala resurserna med landstingskommunala och statliga insatser. De olika myndigheterna på det lokala planet har också en viktig uppgift i att tillsammans engagera föreningslivet, föräldrar och enskilda i kampen mot narkotika. Det är vidare enligt propositionen önskvärt att alla kommuner utvecklar drogpolitiska handlingsprogram. Programmens utformning beror naturligtvis på lokala och regionala förutsättningar och behov. Några områden som är väsentliga för ett framgångsrikt genomförande av programmen är följande.

– Fortlöpande kartläggning av den lokala missbrukssituationen i samarbete mellan socialtjänst, skola, fritidsförvaltning, föreningar, polis, kriminalvård samt hälso- och sjukvård.

– Samordning av allmänt förebyggande arbete, t. ex. fritidsaktiviteter.

– Gemensamma insatser av socialtjänst, skola, fritidsverksamhet och föräldrar mot skolk och missbruk vid enskilda skolor och fritidsgårdar.

– Tidig upptäckt och tidiga åtgärder mot missbruk i samarbete mellan vuxna, frivilliga och professionella i de ungas vardagsmiljö.

– Samarbete mellan polis, lärare, fritidspersonal, föräldrar och elever för att få skärpt uppmärksamhet på narkotikahandel och missbruksmiljöer.

– Omedelbar uppföljning av socialtjänsten efter polisingripanden vid missbruk och kriminalitet.

– Samverkan mellan socialtjänsten och häkte, lokalanstalt och frivårdsorganisation för att socialtjänsten skall kunna nå en större grupp missbrukare med adekvata vårdinsatser och för att anstaltstiden skall kunna utnyttjas för att påbörja behandling och planera inför frigivning.

– Samarbete mellan socialtjänst, arbetsförmedling, bostadsförmedling, bostadsföretag och försäkringskassa för såväl förebyggande som rehabiliterande åtgärder.

Då det gäller samordningen centralt anförs i propositionen att BRÅ-gruppens konstruktion inte främjat en aktiv, initiativrik och intensiv samordningsverksamhet. Statsrådet Sigurdsen redovisar därför sin avsikt att föreslå regeringen att ett nytt samordningsorgan, där ansvaret ligger inom regeringskansliet, skall inrättas. Enligt vad utskottet har erfarit har även beslut fattats om att inrätta en arbetsgrupp (S 1984:D) för samordning av narkotikafrågor. Samordningsorganet skall bestå av en representant för statsrådsberedningen samt för en av vardera justitiedepartementet, socialdepartementet och finansdepartementet. Socialdepartementets företrädare skall vara ordförande och sammankallande.

I *motion 1984/85:84 av Lena Öhrsvik m. fl. (s)* anförs i denna del att samhället självklart måste inta en bestämd attityd mot missbruk och samordna sina insatser. Motionärerna vill dock påpeka riskerna med att det knyts ett allt starkare nät av myndighetskontakter kring den enskilde. Motionärerna framhåller att samverkan mellan myndigheter på individnivå kan motverka sitt syfte – att effektivisera biståndet – om myndigheterna inte beaktar att den enskilde har en central roll i samarbetet. Bara om den enskilde har möjlighet att aktivt delta i detta samarbete och att det sker med klara motiveringar och med hans uttalade samtycke kan sådant arbete ha en långsiktig positiv effekt. Så snart den enskilde upplever att det sker ett samarbete över hans huvud har de insatser myndigheterna sinsemellan planerar en tendens att försvaga den enskildes sociala kapacitet i stället för att höja den *(yrkande 3, delvis)*.

Den i propositionen lämnade redovisningen för åtgärder som skall förbättra samordningen av narkotikabekämpningen, av vilken riksdagen endast har beretts tillfälle att ta del, innebär ingen ändrad tolkning eller tillämpning av socialtjänstlagens bestämmelser för handläggning av enskilda ärenden. Inte heller påverkas gällande sekretessbestämmelser. De övervä-

ganden som redovisas i propositionen rör i huvudsak frågor om samordning lokalt och regionalt av olika myndigheters insatser och resurser.

I propositionen om socialtjänsten (prop. 1979/80:1) diskuterades olika samverkansfrågor utförligt. Bl. a. påpekades att när socialtjänstens verksamheter organiseras efter en helhetsprincip det uppkommer ett ökat behov av samverkan mellan socialtjänsten och samhället i övrigt. Det betonades också att man genom samverkan bör kunna undvika att flera myndigheter var och en på sitt håll utreder och försöker tillgodose samma eller likartade behov. Det underströks vidare att det måste ske dels en allmän samverkan som avser samhällsplanering m. m., dels en samverkan i enskilda ärenden. Som samverkansparter nämndes andra myndigheter, såsom primär- och landstingskommunala organ, försäkringskassa, arbetsmarknadsmyndigheter, polisen samt frivilliga organ av olika slag.

Utskottet anser inte att vad regeringen delgivit riksdagen då det gäller samordning av narkotikalpolitiken påkallar något riksdagens uttalande. Motionsyrkandet avstyrks därför i här behandlad del.

I *motion 1984/85:85 av Inga Lantz m. fl. (vpk)* anförs bl. a. att det för att en samordnad narkotikapolitik skall kunna genomföras krävs kommunala åtgärdsprogram mot narkotikan. Regeringen måste också ge tydliga direktiv hur man på kommunal nivå skall arbeta utifrån den övergripande samordningsplanen. Motionärerna framhåller att det dock i många fall är orimligt att tro att kommunerna "inom sina ekonomiska ramar" skall klara av det stora ansvar som läggs på kommunerna. Motionärerna föreslår därför att särskilda medel anslås så att varje kommun kan få ekonomiskt utrymme att göra nödvändiga utökningar av personal som har till uppgift att arbeta med narkotikafrågan (*yrkande 2*).

Enligt utskottets mening innebär vad som anförts i propositionen endast ett understrykande av det ansvar socialnämnderna har enligt socialtjänstlagen. Utvecklingen av socialtjänstens innehåll och arbetsmetoder har varit snabb i kommunerna efter socialtjänstlagens ikraftträdande. Förändringarna tar dock tid att genomföra fullt ut och de kräver, som understrukits i propositionen, metodutveckling och utbildning. Regeringen har också i anledning av detta i avsnittet om vård och behandling av narkotikamissbrukare föreslagit att ett särskilt stöd skall lämnas till utvecklingsinsatser inom narkomanvårdsområdet under budgetåret 1985/86. Utskottet kan inte tillstyrka införande av ytterligare bidrag för personal i kommunerna. Utskottet avstyrker således motion 1984/85:85 i nu behandlad del.

Vad som i övrigt anförs i propositionen angående samordningen av narkotikabekämpningen föranleder inget uttalande från utskottets sida.

Övriga frågor

I *motion 1984/85:75 av Thure Jadestig (s)* hemställs att kokain och fencyklidin skall överföras till socialstyrelsens narkotikaförteckning I. Motionären anför att varken kokain eller fencyklidin längre har något medicinskt värde. Preparaten kan därför på medicinska skäl överföras från socialstyrelsens narkotikaförteckning II till I. Motionären anser att en sådan ändring även skulle medföra en strängare syn på narkotikabrott avseende kokain och fencyklidin vid straffmätningen.

Ett motsvarande yrkande av samme motionär – dock endast avseende kokain – behandlades av utskottet under förgående riksmöte (SoU 1983/84:20 s. 17–19). Utskottet, som redogjorde dels för socialstyrelsens narkotikaförteckningar, dels för definitionen av narkotika och förekomsten av kokain i Sverige, ansåg mot bakgrund av det anförda att ett överförande av kokain till socialstyrelsens narkotikaförteckning I knappast skulle ha så stor effekt för narkotikabekämpningen att det enbart av detta skäl var motiverat att helt avföra det som läkemedel. Utskottet framhöll vidare att en strängare straffrättslig klassificering av kokain torde förutsätta en ändring av narkotikastrafflagen. Motionen avstyrktes.

Kokain är fortfarande tämligen ovanligt i Sverige och av fencyklidin har, som motionären påpekat, inga beslag gjorts i landet.

Utskottet delar dock motionärens oro för konsekvenserna av ett ökat kokainmissbruk. Inte minst drogens rykte som mindre farlig och socialt mer acceptabel gör att ett bruk kan uppstå i grupper som normalt inte skulle riskera att dras ner i narkotikamissbruk. Insatserna för att bekämpa ett ökat kokainmissbruk måste därför vara minst lika bestämda som beträffande annat narkotikamissbruk. Detsamma gäller givetvis beträffande fencyklidinmissbruk.

De angivna preparaten används i dag som läkemedel bara i ett mycket litet antal fall, men har där stor betydelse. Syftet med yrkandet synes emellertid inte i första hand vara ett avgörande av frågan huruvida preparaten har betydelse som läkemedel eller inte. Syftet tycks i stället vara att genom den begärda överföringen uppnå att narkotikabrott avseende kokain eller fencyklidin bedöms strängare vad gäller rubricering och straffmätning än vad nu anses vara fallet. Frågan om den straffrättsliga bedömningen av ett narkotikabrott påverkas emellertid inte av på vilken av socialstyrelsens narkotikaförteckningar det bedömda preparatet finns uppfört.

Utskottet utgår från att socialstyrelsen fortlöpande överväger vilka narkotiska preparat som bör vara upptagna på narkotikaförteckning I resp. II. Utskottet förutsätter vidare att det nya samordningsorganet på narkotikaområdet kommer att särskilt uppmärksamt följa utvecklingen när det gäller kokain och om så visar sig påkallat snabbt föreslå lämpliga åtgärder. I anledning därav anser utskottet att motionen inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Motionen avstyrks således.

I *motion 1984/85:83 av Rune Gustavsson m. fl. (c)* hemställs att enklare och tillförlitligare kontrollmöjligheter vad avser "drogfylla" arbetas fram. Motionärerna anför att de förenklade testmetoderna t. ex. bör kunna användas vid polisens rutinkontroller (*yrkande 2 c*).

Problemet med narkotikaberusade förare i trafiken behandlades ingående av justitieutskottet under föregående riksmöte (JuU 1983/84:24). Justitieutskottet, som lämnade en utförlig redogörelse för problemet, anförde avslutningsvis bl. a. att kunskaperna om vilka preparat som – ensamma eller i kombinationer – kan försämra körförmågan är ofullständiga och att de behandlade problemen är aktuella såväl i Sverige som på många håll i världen och föremål för forskning och utvecklingsarbete. Mot denna bakgrund avstyrkte justitieutskottet bifall till de berörda motionerna.

Av vad utskottet inhämtat om kontrollmöjligheter då det gäller narkotikapåverkan framgår att säkra metoder finns för att identifiera narkotika i blod eller urin. De helt tillförlitliga analyserna är emellertid tämligen dyrbara och komplicerade och måste utföras vid laboratorium. Något enkelt test av typ utandningsprov finns ännu inte för narkotiska preparat. Forskning på området utförs fortlöpande, bl. a. vid statens rättsmedicinska laboratorium. Frågan om åtgärder mot drogmissbruk i trafiken är f. n. även aktuell i Nordiska rådet, där ett medlemsförslag som bl. a. tar upp frågan om att utveckla metoder för rutinmässig analys av förekomsten i organismen av narkotika väntas bli behandlat under våren 1985. Utskottet, som vill understryka angelägenheten av fortsatta forskningsinsatser på området, anser därför att det saknas anledning för riksdagen att ta något sådant initiativ som begärs i motionen. Motionsyrkandet anses således besvarat och avstyrks.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *en bred aktionskampanj mot narkotikamissbruket*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:79 yrkande 2,
2. beträffande *folkrörelsernas roll i informationsarbetet*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:83 yrkande 2 a,
3. beträffande *informationens inriktning*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:84 yrkande 3 delvis,
4. beträffande *kansli för det alkohol- och narkotikapolitiska rådet m. m.*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:78,
5. beträffande *vissa tjänster hos CAN*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:86,
6. beträffande *den statliga droginformationens organisation m. m.*
   att riksdagen godkänner vad som anförts i propositionen bil. 2 yrkande 1,

7. beträffande *bidrag från statens ungdomsråd*
   att riksdagen med avslag på motion 1984/85:81 yrkande 1 godkänner vad som i motsvarande del anförts i propositionen (bil. 2 yrkande 2 delvis),
8. beträffande *statsbidrag till droginformation*
   att riksdagen godkänner vad som anförts i propositionen bil. 2 yrkande 2 i den mån det inte behandlats under mom. 7,
9. beträffande *stöd till utvecklingsinsatser*
   att riksdagen godkänner vad som anförts i propositionen bil. 2 yrkande 3,
10. beträffande *socialtjänstlagens grundsatser*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:84 yrkande 1,
11. beträffande *arbetsmetoder inom socialtjänsten*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:84 yrkande 2,
12. beträffande *kontraktsvård inom socialtjänsten*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:79 yrkande 3,
13. beträffande *social- och sjukvårdens behandling av missbrukare*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:83 yrkande 2 b,
14. beträffande *nya boendeformer*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:85 yrkande 1,
15. beträffande *yrkesutbildning inom missbruksvården*
    att riksdagen avslår motion 1982/83:947,
16. beträffande *resurser för narkotikabekämpning i utvecklingsländer*
    att riksdagen med avslag på motion 1984/85:81 yrkande 2 godkänner vad som anförts i propositionen bil. 2 yrkande 4,
17. beträffande *myndighetssamarbete*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:84 yrkande 3 delvis,
18. beträffande *statsbidrag för kommunernas narkotikabekämpning*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:85 yrkande 2,
19. beträffande *socialstyrelsens narkotikaförteckningar*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:75,
20. beträffande *förbättrad kontroll av drogpåverkan*
    att riksdagen avslår motion 1984/85:83 yrkande 2 c,
21. att riksdagen beslutar att vad i övrigt anförts i propositionen bil. 2 och motsvarande delar av huvudprotokollet inte skall föranleda något riksdagens uttalande.

Stockholm den 4 december 1984

På socialutskottets vägnar
INGEMAR ELIASSON

Närvarande: Ingemar Eliasson (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), John Johnsson (s), Rune Gustavsson (c), Blenda Littmarck (m), Stig Alftin (s), Lilly Bergander (s), Ulla Tillander (c), Maria Lagergren (s), Anita Persson (s), Ingvar Eriksson (m), Inga Lantz (vpk), Göran Ericsson (m) och Yvonne Sandberg-Fries (s).

Reservationer

Bidrag från statens ungdomsråd (mom. 7 i hemställan)

1. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck, Ingvar Eriksson och Göran Ericsson (alla m) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 9 som börjar med "En huvudtanke" och slutar med "Motionsyrkandet avstyrks." bort ha följande lydelse:

I propositionen föreslås att statsbidragen för organisationernas droginformation i huvudsak skall fördelas av socialstyrelsen. Endast beträffande ungdomsorganisationerna är en annan ordning föreslagen. Utskottet anser inte att det finns anledning att statsbidragen för ungdomsorganisationernas droginformation skall fördelas av annan myndighet än socialstyrelsen. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 7 bort hemställa

7. beträffande *bidrag från statens ungdomsråd*
att riksdagen med avslag på propositionen i motsvarande del (bil. 2 yrkande 2 delvis) och med bifall till motion 1984/85:81 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Kontraktsvård inom socialtjänsten (mom. 12 i hemställan)

2. av Ingemar Eliasson (fp), Göte Jonsson (m), Rune Gustavsson (c), Blenda Littmarck (m), Ulla Tillander (c), Ingvar Eriksson (m) och Göran Ericsson (m) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 15 som börjar med "Enligt utskottet" och slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att LVM har varit i kraft under snart tre år. Även om detta är en kort tid, visar erfarenheterna redan nu att vårdtiden – två månader med möjlighet till förlängning ytterligare två månader – är för kort för att grava missbrukare skall kunna motiveras för fortsatt vård under frivilliga former. Mycket tyder på att fortsatt vård därefter under frivilliga former hör till undantagen. Erfarenheterna tyder också på att den frivilliga vård som många gånger inleds inför hotet om tvångsvård blir ytterst kortvarig och inte medför någon som helst förbättring av missbrukarens situation.

Enligt utskottets mening bör därför s. k. frivillig kontraktsvård införas som ett komplement och alternativ till tvångsvård. Det frivilliga kontraktet bör bl. a. ha det innehållet att om missbrukaren avviker från vårdinstitutionen

skall han/hon kunna återföras med tvång. Vidare bör vården bl. a. utformas på det sättet att man med missbrukaren kommer överens om innehållet i ett vårdprogram, som han eller hon accepterar genom att t. ex. skriva på en förbindelse att delta i vården. Riksdagen bör med hänvisning till det anförda hos regeringen begära att regeringen snarast förelägger riksdagen ett förslag till lag om kontraktsvård i enlighet med vad utskottet anfört.

dels att utskottet under mom. 12 bort hemställa

12. beträffande *kontraktsvård inom socialtjänsten*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:79 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Social- och sjukvårdens behandling av missbrukare (mom. 13 i hemställan)

3. av Rune Gustavsson och Ulla Tillander (båda c) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 16 som börjar med "Enligt vad utskottet" och slutar på s. 17 med "(yrkande 2 b i återstående del)". bort ha följande lydelse:

Enligt vad utskottet inhämtat pågår förhandlingar avseende bidragskonstruktionen fr. o. m. 1985. Utskottet vill understryka att det är landstingskommunernas och kommunernas skyldighet att tillgodose behovet av hem för vård eller boende inom berörd landstingskommun. Bidragskonstruktionen måste därför bli sådan att institutionsvården kan utformas så att varje patient, som har behandlats akut på sjukhus, omedelbart därefter kan beredas plats på ett behandlingshem.

I samma motion anförs vidare att narkotikamissbrukare bör kunna åläggas behandlingsskyldighet och att i denna skyldighet bör ingå krav på missbrukaren att underkasta sig ett socialt uppföljnings- och kontrollprogram som säkerställer drogfrihet under behandlingstiden. I motionen erinras vidare om att regeringen i propositionen 1984/85:46 om ändringar i narkotikastrafflagen (1968:64) m. m. föreslagit att överläkaren i vissa fall skall få ställa vissa villkor för att ta in någon på sjukhus för vård för missbruk av beroendeframkallande medel. Motionärerna påpekar att den organisation som finns vid sjukhus innebär att det inte alltid är en överläkare som får första kontakten med patienten. Detta kan medföra att en vårdbehövande missbrukare inte kan ges den vård som erfordras.

Enligt utskottets mening bör social- och vårdlagstiftningen förändras så att etablerade narkotikamissbrukare kan åläggas att genomgå sådana behandlingsprogram som kan förmå dem att upphöra med sitt missbruksbeteende och sin asociala livsföring. I behandlingsskyldigheten skall ingå krav på missbrukaren att underkasta sig sociala uppföljnings- och kontrollprogram som säkerställer drogfrihet under behandlingstiden. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 13 bort hemställa

13. beträffande *social- och sjukvårdens behandling av missbrukare*
att riksdagen med anledning av motion 1984/85:83 yrkande 2 b som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Nya boendeformer (mom. 14 i hemställan)

4. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 17 som börjar med "Mot bakgrund" och slutar med "i nu aktuell del." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att nya boendereformer behövs för att bygga upp nya sociala kontaktnät och fungera som trygghet och sällskap då den reguljära vården är avslutad. Arbete, studier, social rehabilitering och bostad är fyra lika viktiga komponenter i rehabiliteringsarbetet. Utskottet anser därför att olika former av gruppboende, integrerat boende eller boende byggt på att man gör vissa gemensamma arbetssysslor i huset där man bor måste stimuleras i kommunerna. Försöksverksamheter vad gäller nya boendeformer bör således initieras i syfte att förbättra eftervården. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 14 bort hemställa

14. beträffande *nya boendeformer*
att riksdagen med anledning av motion 1984/85:85 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Statsbidrag för kommunernas narkotikabekämpning (mom. 18 i hemställan)

5. av Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i betänkandet på s. 22 som börjar med "Enligt utskottets mening" och slutar med "i nu behandlad del." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening läggs genom propositionen ett stort ansvar på kommunerna. Kommunala åtgärdsprogram krävs för att kommunerna skall kunna genomföra en samordnad narkotikapolitik, och dessa program måste ansluta till den övergripande samordningsplanen. För att inte åtgärderna skall bli verkningslösa på grund av bristande kommunala resurser, anser utskottet det nödvändigt att särskilda medel anslås för kommunernas narkotikabekämpning. Regeringen bör i särskild ordning förelägga riksdagen förslag till sådant statsbidrag. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 18 bort hemställa

18. beträffande *statsbidrag för kommunernas narkotikabekämpning*
att riksdagen med anledning av motion 1984/85:85 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

beträffande *principer för behandling av missbrukare*

av Göte Jonsson, Blenda Littmarck, Ingvar Eriksson och Göran Ericsson (alla m) som anför:

Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) behandlas endast antydningsvis i propositionen.

Enligt vår mening är såväl LVM som LVU behäftade med sådana brister att lagarna bör ändras på väsentliga punkter. Nuvarande utformning medger inte att missbrukare, för vilka vård och rehabilitering oberoende av samtycke är enda återstående insatsmöjlighet, kan få effektiv hjälp. Generellt kan hävdas att lagarna inte ger de nödvändiga möjligheterna att göra insatserna i tid och inte heller under tillräckligt lång tid. För LVU gäller dessutom att möjligheterna är för begränsade att variera insatserna med avseende på graden av tvång i hjälpåtgärderna.

Utöver detta finns ytterligare anmärkningsvärda brister i de nämnda lagarna. Vi har för mindre än ett år sedan relativt ingående angripit dessa i motion till riksdagen. Inget har inträffat som föranleder oss att ändra ståndpunkt. Vi har därför för avsikt att återkomma i frågan i anslutning till behandlingen av 1985 års budgetproposition.

Innehåll

Sammanfattning ... 1
Proposition 1984/85:19 ... 2
Motioner ... 2
Utskottet ... 3
Bakgrund ... 3
Droginformationens inriktning och innehåll ... 5
Droginformationens organisation m. m. ... 8
Behandling av narkotikamissbrukare ... 10
Internationella insatser ... 19
Samordning av narkotikabekämpningen ... 20
Övriga frågor ... 23
Utskottets hemställan ... 24
Reservationer ... 26
1. Bidrag från statens ungdomsråd (mom. 7 i hemställan) av m ... 26
2. Kontraktsvård inom socialtjänsten (mom. 12 i hemställan) av fp, m och c ... 26
3. Social- och sjukvårdens behandling av missbrukare (mom. 13 i hemställan) av c ... 27
4. Nya boendeformer (mom. 14 i hemställan) av vpk ... 28
5. Statsbidrag för kommunernas narkotikabekämpning (mom. 18 i hemställan) av vpk ... 28
Särskilt yttrande av m ... 29